

Lustrum

Sollemnia aedificii a. D. MCMXI inaugurati

Separatum

Lustrum

Ménesi út 11–13.
Sollemnia aedificii a.D. MCMXI inaugurati

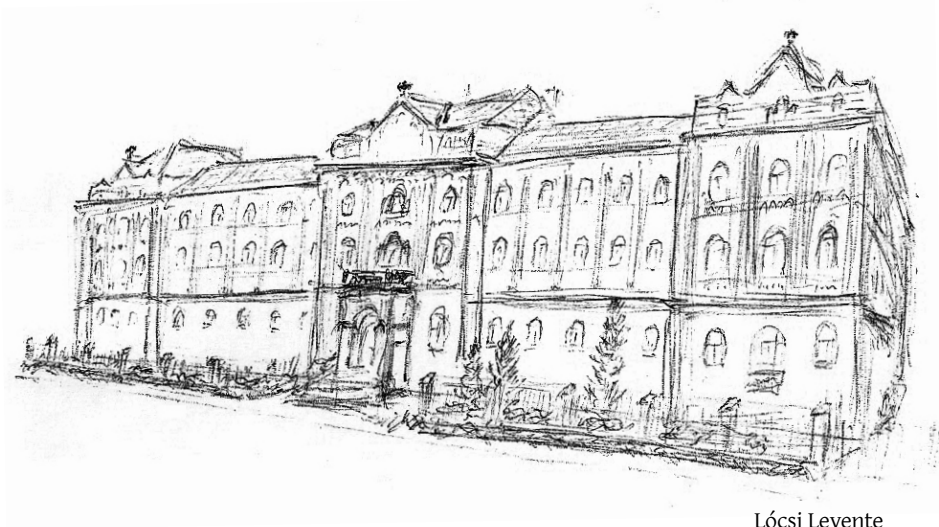
Ediderunt
László Horváth, Krisztina Laczkó, Károly Tóth,
et
András Péterffy (Appendix)

Typotex Kiadó–Eötvös Collegium
Budapest, 2011

Sumptibus NKA

nka
Nemzeti Kulturális Alap

© Auctores et compositores, 2011
ISBN 978 963 279 441 9

Lócsi Levente

Marafkó László

Nagyhatalmak ugratása, avagy groteszk lapok az Eötvös Kollégium félmúltjából¹

A nagyhírű Eötvös József Kollégium újraélesztését 1958 őszén, fél évszázada hátróztta el néhány elhivatott ember, így az 1956-tól ott működő Tóth Gábor, a pár éve elhunyt igazgató, aki egyébként a neveléstudomány művelője volt. Előtte alig egy évtizeddel, 1949-ben politikai megfontolásokból úgymond „átalakították”, magyarán szétzilálták az intézményt, és Révai József utasítására 1950-től diákszállóvá sekélyesítették az 1895-ben Eötvös Loránd közbenjárásával alapított elitképzőt (a régi Collegiumban végzettek fényes névsora oldalakat tölthetne meg). A pellengérré állítások, kizárások során egy életen át be nem gyógyuló sebeket kaptak később nagyhírűvé lett tudósok, szellemi emberek. (A drasztikus beavatkozás regényes változata Szász Imre *Ménesi út* című munkája, dokumentumhűségű bemutatása pedig Fodor András *A Kollégium* című naplója.)

Az intézmény tehát 1958-ban először elődje képzési hagyományait próbálta újraéleszteni. A tradíciókhoz való visszatérés kezdeti formája a szakkollégium volt, amely céltudatosan egyesíteni kívánta a régi Collegiumnak a francia minta, az École Normale Supérieure alapján kialakított liberalizmusát, a népi kollégiumi hagyomány átvehető gyakorlatát és – a korabeli szóhasználattal – „a szocialista nevelési elveket”. Az önként felvett stúdiumok mellett (amelyek egyike a kötelezően vállalt plusz idegen nyelv volt, függetlenül attól, hogy akár két nyelvzakja volt valakinek) a heti különlegesség a kollégiumi nap volt, amikor csütörtökönként a klubszobában, meghívott előadókkal folytatott vitákon még a hatvanas években nyitottabbá váló egyetemi légkörben is szokatlan szókimondás uralkodott. Némely pártközponti előadó nyilván feljegyezte, hogy a kollégisták kérdései nyomán „lehellet megszegik”.

A régi Collegium (ez az írásmód újra bevett szokás a jogi rehabilitáció óta) képzési, tudománytörténeti jelentőségét, az újraindítás szakaszait, az 1990

¹ Az írás eredeti megjelenési helye: *Élet és Irodalom* LI. évf. 31. sz., 12. (2008. augusztus 1.)

decemberében ünnepélyes közgyűlés formájában megtörtént rehabilitációt dokumentum- és tanulmánykötetek is elemezték már, így egy, életpályáját tekintve nem a megszokott utat követő egykori kollégista szubjektív jegyzetei talán színesítik a képet, és a hatvanas évek általános légkörét jellemző adalékokkal is szolgálhatnak.

1963 őszén – elsőéves eredményeim alapján meg idősebb kollégisták szervezése nyomán – lettem az Eötvös Kollégium tagja. Előtte az ELTE egyik Róbert Károly körúti, laktanyából átalakított diákotthonának harminchat ágyas szobájában laktam vidékről a fővárosba került, szerény társakkal együtt, akik közül azóta sokakat tekintélyes tudósokként, akadémikusokként tartanak számon, nem egy közülük éppen mostanában vonul nyugalomba egyetemi katedrájáról.

A kollégiumban laktak velünk kubaiak, vietnamiak, görögök, utóbbiak jó részt a negyvenes évek második felében a Sztálin által kirobbantott, a görög kommunista párt irányította felkelés leverése után Magyarországra menekült partizánok gyerekei, továbbá fiatalok különböző afrikai országokból, de elvéve akadt bolgár és mongol hallgató is. Az egyik legnépesebb csoportnak a kínaiaké számított.

Az egyik évben Ho Su-ce, azaz „Kínai Jancsi” (a nehezen megjegyezhető helyett mindegyikük kapott egy becsületes magyar nevet), egy erős testalkatú, a hiányos magyar nyelvi tudását harsány fel-felnevetéseivel kipótló vendéghallgató lett az egyik szobatársam. Jancsit elég sokat ugrattuk, igaz, jó alanynak is bizonyult rá. Bevallom, élen jártam a fricskázásban. Jancsi a bosszankodás után többnyire hatalmasakat nevetett. Ám – erre hamar rájöttünk – voltak témák, amelyeket nem volt szabad érintenünk. Mint például Mao Ce-tung személye és maga a maoizmus, amit ő persze nem így emlegetett. A politikai viták többnyire élcelődő hangvétellel, de mindig komoly céllal folytak. Egyik szobatársunk (ma neves történész és író) egy némileg elfajult szenvedélyességű polémia során arról faggatta Jancsit, vajon vannak-e Kínának expanzív, Európára kiterjedő szándékai (vö. „sárga veszedelem” mint a 20. század egyik korábban divatos, leegyszerűsítő elmélete). Jancsi parasztfiú volt, nemhogy az európai kultúráról, de a kínai civilizáció történetéről is hézagos ismeretekkel. Természetesen Jancsi ilyen célokat nem ismert, mint mondotta: szemben a Szovjetunió szándékaival, mert egyébként akkorra a szovjet–kínai ellentét már – területi vitákban és konfliktusokban lemérhetően – nyílttá vált. Történelem szakos társunk – immár kétséges irányba fordulva – valami olyasmit firtatott, hogy ha a kínaiak mégis bejárnának Magyarországra, és ő az utolsó pesti barikádon harcolna ellenük, vajon Jancsi mint támadó mit tenne vele. Élcelődése Jancsi lelkét már eléggé felhorzsolhatta, mert a dültől nyelvtanilag is eléggé kiközkentve, szó szerint remegő hangon rávágta: „Én akkor téged lelőni.”

Az én egyik legsúlyosabb politikai diákréfám az volt, hogy a szoba közepén álló ruhafogas és a szemben levő vaságy között kifeszítettem fürdőköpenyem övét, rajta egy cédulával: „Tajvani felségterület, népi kínaiaknak a belépés tilos!” A Kínától levált egykori területek kérdése is a tabutémák közé tartozott. Jancsi bejött, elolvasta, arcát előntötte az indulat, hatalmas lendülettel rálépett a kötélre, a fogas elbillent és jócskán fejbe vágta. A tréfáknak hírük ment, mesélték őket Kollégium-szerte.

Azt is, ami egy este történt, amikor két, magyarul enyhe akcentussal, ámde kitűnően beszélő fiúval ismertetett meg egy azóta nagyon is „magasan jegyzett” angoltanárrá és egyetemi oktatóvá lett társunk. Mint kiderült Moszkvából, az IMO-ról (Insztitut Mezsdunarodnih Otnosenyij – Nemzetközi Kapcsolatok Intézete) jöttek „nyelvgyakorlás céljából”. Nos, társam, akinek egyébként orosz volt a másik szakja, hogy a vendégek tudják, milyen közegbe kerültek, rögtön előjött a farbával: „Hát a Ferenc József-földet mikor adjátok vissza?” Az Északi-sarkkör közelében leledző óriási szigetcsoport hovatarozásáról eladdig soha nem gondolkodtam, és elállt a lélegzetem. A két jövevénynek (a másik, a magasabb termetű, grúz „beütésűnek” tetszett) még inkább. Társunk a következő mondatával aztán némileg megpróbálta enyhíteni a megfagyott légkört, de a következő hetekben azon tanakodtunk, hogy ha ezek a fiúk ilyen jól tudnak magyarul, akkor a háttérben nem valószínű, hogy életidegen bölcsészlelkek és -körök állnak, hanem olyanok, amelyek a magyar viszonyokról jól informáltakká szeretnék tenni a jövőendő diplomatákat.

A munkásmozgalmon belüli ellentét ismeretében nem érdektelenek azok a kísérletek, amelyekkel a kínai nagykövetség megpróbált a maoizmusnak, a kulturális forradalomnak híveket szerezni a hallgatók körében. Ennek egyik ritka, magyar külügyi tiltakozást is kiváltó esete volt, amikor a jogi kari nagyelőadásban a kínai álláspontot magyarázó röpcédulákat találtunk a padokon. Máskor a kínai nagykövetség egy fogadásra hívta meg a Kollégium hallgatóit. Elég sokan elmentünk – azzal az „éhes diák” hátsó szándékkal, hogy különlegeset és jót falatozhatunk. A nagykövetség épülete olyan sáskahadat még nem látott, mint a miénk volt. Ideológiára nem maradt hely (a szánkban), így politikai befolyást nemigen szereztek a körünkben.

Annál kevésbé, mert a kulturális forradalom otthoni „kibomlásával” egyidejűleg a köztünk élő kínai hallgatók is testközelből mutatták be a „közösségi létforma” olyan elemeit, mint az együttes reggeli torna, amely az individuális elveket valló, nemegyszer eléggé különc életformát kialakító kollégisták közt nemigen hódíthatott. A testkultúrára ámbár mi is áldoztunk időt: hatalmas focihajnokságok zajlottak a kispályán, a tornateremben filosz gladiátorok gyúrtak esténként. Leginkább a kínaiak finoman szólva leegyszerűsítő gondolkodása volt az, ami riasztott bennünket.

„Bent”, a bölcsészkaron – a filozófia szakosok körében is – a hatvanas évek közepén-végén voltak hívei a kínai útnak és a maoizmusnak, a balos egyértelműséget sürgető politikának, ám az Eötvös-kollégisták nem „csábultak” el. Hála a szabadelvű (és nem kevésbé szabad szájú) kollégiumi légkörnek.

Az ELTE-n végzett kínaiak jó részét később a budapesti képviselőletükön alkalmazták, több nagykövet is a volt Eötvös kollégista kínaiak közül került ki. Jancsi is itt dolgozott, aztán évekre hazarendelték, majd a nyolcvanas években újra feltűnt a budapesti külképviseleten. Meghívtam ebédre a feleségével együtt, és megismertem a közben eltelt idő történetét. A kulturális forradalom lázalmában élő országban a tőlünk, tehát ottani megítélés szerint „fertőzött” területről érkező diplomatát vidékre, rizsföldi munkára rendelték. Ez a parasztszarmazású Jancsinak nem lehetett új, igaz, közben más életbe is belekóstolt már. Éveket töltött „száműzetésben”. Majd lezajlott a kulturális forradalom, és visszakerült Budapestre, egyre magasabb beosztásba. Büszkén újságolta, hogy a fia már amerikai egyetemre jár.

A kilencvenes években az Eötvös Collegium Baráti Körének valamelyik estjén a kollégiumi diákbizottság egykori titkárával poharazgatva, néhai igazgatónk, Tóth Gábor kiegyenlítő, taktikus és emberséges vezetői erényeiről beszélgettünk. „Tudod, hogy téged ki kellett volna rúgni a Kollégiumból? Ő mentett meg” – fordult hozzám az akkor már ősz, egykori DB-titkár. Nem akartam hinni a fülemnek. Harminc év után megtudni ilyesmit! Én is emlékeztem, hogy abból a szobából valóban átkerültem egy másikba, és még a Tóth Gáborral folytatott beszélgetés lényege is rémlett, hogy az én szakom meg az ottaniaké miért felel meg jobban a tanulás követelményeinek, de hogy egyéb ok is... Volt. A magyar külügyi csatornákon át – nyilvánvalóan az érintett panasza nyomán – az egyetemre jelzés érkezett, hogy az egyik szobában valaki „lehetetlenné teszi a kínai hallgatók életét”. Mert a munkásmozgalmon belül dúlhatott a kínai vita, és mi lehetünk a Szovjetunió hű szövetségese, azért mégis csak egy szocialista nagyhatalomról volt szó. Illett eleget tenni a figyelmeztetésnek.

Szerepemet a magyar–kínai viszony elmérgesítésében persze kellő mérték-tartással ítélem meg. Ha Jancsi panaszkodása indíthatta is el a diplomáciai inter-veniót ama diáktrefák ügyében, a tervezett szankció mértékét valószínűleg a bürokrata gondolkodás túlozta el.

Epilógus két személyre. Az alacsonyabb moszkvai fiú nevével jó pár évvel a végzésünk után, egy kazánforróságú nyári napon találkoztam újra a Népszabadság mínuszos hírében. Azt közölte, hogy a Szovjetunió rendkívüli és meghatalmazott nagykövete szabadságra hazautazott, és távollétében ideiglenes ügyvivő helyettesíti. Milyen véletlen: a mi alacsonyabb termetű, volt kollégiumi társunk. Ugyebár „a megérzések”! És még inkább meglepődtem, amikor

vagy másfél évtized múltán immár mint magyarországi nagykövetet láttam a híradók tudósításaiban. Ó, azok a korai benyomások...

1997-ben Kína átvette a Hongkong feletti rendelkezést. A Magyar Nemzet kötelékében egy kínai lap cserekapcsolatával élve épp Kínában tartózkodtunk, és kitaktikáztuk, hogy Kantonból átrepülhessünk az átadási ünnepségre. Előtte itthon a magyarországi kínai nagykövettel, Csen Ko-jennel interjút készítettem a világtörténelmi pillanat jelentőségéről, és – a Tienanmen téri események ismeretében – rákérdeztem az emberi jogok majdani érvényesülésére. Úgyszintén egykori kollégista társunk szempillája meg sem rezdült az aranykeretes szemüvege mögött, úgy adott diplomatikus válaszokat. Azt kérte, az út után ülünk le a benyomásainkról beszélgetni. Megtörtént. Elmondtam, hogy a déli, új gazdasági övezetek hihetetlen kapitalista fejlődése előrevetíti: a század új nagyhatalma van születőben. Porcelánrccal mondta: „Még nagyon sok dolgunk van.”

Annak idején a kollégiumi szobában csak páran vártuk a választ kérdéseinkre. Kínát és jövőjét illetően ma a világ is. A saját sorsa is a tét.

Tartalomjegyzék

<i>Laudationes externorum</i>	9
René Roudaut	11
François Laquièze	14
Monique Canto-Sperber	15
Salvatore Ettore	16
Andrea Ferrara	18
Chiara Faraggiana di Sarzana	21
P. J. Rhodes	23
Herwig Maehler	24
Chris Carey	26
Mike Edwards	28
Shawn Gillen	29
Nikolaus Hamm	32
Elisabeth Kornfeind	34
Leonore Peer	36
Christian Gastgeber	38
Hermann Harrauer	42
Herbert Bannert	45
Jana Grusková	46
Christine Glaßner	47
August Stahl	48
Javier Pérez Bazo	50
Alicia Gómez-Navarro	52
 <i>Laudationes Hungarorum</i>	 57
Réthy Miklós	59
Hoffmann Rózsa	61
Dux László	65
Mezey Barna	67
Szepessy Tibor	70
Hiller István	73
Keszei Ernő	74
Dezső Tamás	76
Kozma László	77

Soós Anna	79
Pintér Károly	82
Kátai Zoltán	84
Körmendy Mariann	85
Karsai György.....	87
Kincses János	90
<i>Rectores</i>	93
Conspectus	95
Gerevich Tibor: Az Eötvös Collegium története – Bartoniek Géza (1854–1930)	96
Kiss Jenő: Gombocz Zoltán életéről és munkásságáról	103
Markó Veronika: Szabó Miklós	113
Nagy János: Keresztury Dezső	126
Pál Zoltán: Lutter Tibor	132
Szijártó István: A világra nyitott ablak	136
Vekerdy József	145
Bertényi Iván: Igazgatói működésem az Eötvös József Collegiumban (1993–1996)	147
Bollók János.....	149
Takács László	154
<i>Historica • Res gestae</i>	161
Gángó Gábor: Eötvös József és barátai egyetemi éveiről, különös tekintettel a politikatudományi képzésre	163
Garai Imre: A magyar középiskolai tanári szakma kialakulása	176
Tóth Magdolna: „A budai parti ígéretföldje”	203
Kovácsik Antal: Az Eötvös Collegium Ménési úti épületének felavatása a korabeli sajtó tükrében	211
Markó Veronika: Hogyan lett az Eötvös József Collegium könyvtárából az Irodalomtudományi Intézet Eötvös Könyvtára?	220
Szójka Emese: Fülep Lajos néprajzi gyűjteménye	236
Kucsman Árpád: Kémikusok a régi Eötvös Collegiumban	272
Győri Róbert: A múlttal való tudományos leszámolás – Eötvös collegista geográfusok az 1950-es években	288
Czifrusz Márton: Helyek és pozíciók újraírása – Wallner Ernő, Lettrich Edit és a hazai szociálgeográfiai iskola viszonya Mendöl Tibor örökségéhez	312
Tóth Károly: Művészettörténészek az Eötvös Collegiumban (1896–1950)	328
Ritoók Zsigmond: Klasszika-filológia az Eötvös Collegiumban	345
Kucsman Árpád – Liptay György: Eötvös-kollégisták a Fasori Gimnázium tanári karában	348
Kapitány Adrienn: Az 1950-es évek a Kollégium történetében	365

Marafkó László: Nagyhatalmak ugratása, avagy groteszk lapok az Eötvös Kollégium félmúltjából	378
Dénes Iván Zoltán: Diákmozgalom Budapesten 1969-ben	383
Bakos István: Emlékeim a kollégista Kilencekről	401
ifj. Arató György: „Szabadság a jelszavunk” Március 15-e az Eötvös Kollégiumban, 1955–1984	410
Szabics Imre: Az Eötvös József Collegium és az École Normale Supérieure	419
Nemes Tibor: Az Eötvös Collegium és az École Normale Supérieure közötti közvetlen kapcsolatok újraélesztése a 80-as években	428
Bubnó Hedvig: Összefoglaló a collegiumi spanyol nyelvoktatásról, 1992–2010	432
<i>Historica • Magistri</i>	435
Korompay H. János: Horváth János és az Eötvös Collegium	437
Móser Zoltán: Ha a szellem napvilága ragyog	456
Farkas Zoltán et alii: Czebe Gyula élete dokumentumokban	463
Szakály Sándor: Szurmay Lajos, tábornok az Eötvös Collegiumból	553
Szávai János: Gyergyai Albert és az Eötvös Collegium	563
Ress Imre: Hugo Kleinmayr és a germanisztikai oktatás megalapozása az Eötvös Collegiumban	570
Kiss Jenő: Zsirai Miklós	579
Keszthelyi Lajos: Bay Zoltán	596
Pál Zoltán: Keresztury Dezső igazgatósága az állambiztonsági megfigyelések tükrében	599
Keszthelyi Lajos: Faragó Péter	612
Farkas Zoltán: Gyóni Mátyás	617
Papp István: Kettős ügynök – Nagy Péter, Szabó Dezső és az állambiztonság	625
Balogh Elemér: Szász Imre versus Brusznay Árpád	638
Bottyán Gergely: Antal László és a mai magyar nyelvtudomány	643
Dörnyei Sándor: Emlékezés Tomasz úrra	648
Ifj. Tomasz Jenő: Tomasz úr és az Eötvös Collegium	653
<i>Memorabilia</i>	683
„Felújítani azt, ami érdemes” – Beszélgetés Elekfi Lászlóval	685
Tóth Gábor: Az idő sodrában	709
Lekli Béla: Az Eötvös Kollégium az 1956 utáni években	836
Gereben Ferenc: Egyetemi évek (1962–1967)	838
Kósa László: Az Eötvös Kollégiumban éltem én is (1963–1967)	861
Bakos István: Az Eötvös Kollégium autonómiaöregvései és Baráti Körének megalakítása	889
Galántai Ambrus: Szubjektív történelem	899

Studia Germanica 923

Balázs Sára: "Freiwillig dient der Geist":

Germanistik in der Veranstaltungsreihe des Lustrum Saeculare Collegii 925

Eve-Marie Kallen: Dezső Keresztury als Kulturvermittler und Pädagoge

und das Eötvös-Collegium 928

August Stahl: „Schlussstück“. Rilkes Sicht und Deutung des Todes 944

Frank Baron: Die Entstehung des Faust-Mythos im 16. Jahrhundert 962

Christine Glaßner: Zur handschriftlichen Überlieferung der Visiones Georgii 967

András F. Balogh: Schlacht der Stereotype in der Vngrischen

Schlacht des Jacob Vogel 975

Ilona Feld-Knapp Cathedra Magistrorum – Lehrerforschung.

Lehrer-Denken und Lehrer-Wissen 982

Géza Horváth: Elmar Tophoven, der Begründer des Europäischen

Übersetzer-Kollegiums 997

Anita Czeglédy: „Schutzmarke: der Steg.“

Interkulturalität in Márton Kalász' Lyrik 1006

Studia Slavica 1021

Katalin Kroó: Slawistik in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1023

Urs Heftrich: Lew Tolstoi und Anton Tschechow: Zum Doppeljubiläum 2010 1025

Bettina Kaibach: Raum für Nostalgie: Steppe und Prärie in Anton Čechovs Step'

und Willa Cathers My Ántonia 1032

Wolf Schmid: Eventfulness and Context 1052

Studia Classica 1065

Tamás Mészáros: Klassische Philologie in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1067

Mike Edwards: The Application of Criticism to Textual Criticism 1069

Herwig Maehler: Pindar und die Tyrannen 1076

P. J. Rhodes: The Erxadieis inscription 1084

Artes 1093

Teleki Pál, a Collegium kurátora (1920–1941) 1095

Epikus és komikus collegiumi enumeráció 1935-ből – Közreadja: Takács László 1100

Farkas Zsuzsa: Fotótörténeti adalékok az Eötvös Collegium archív fotóiról 1119

Sütle Ágnes Katalin: Az Eötvös Collegium épülete 1137

Havas László: Hadrianus mint Pseudo-Alexandros? 1146

Sántháné Gedeon Mária: Kultúraközi kommunikáció: magyarságkép az angol mint lingua franca tükrében	1156
Csuday Csaba: Az irodalom: „negatívan élni”	1161
Szlukovényi Katalin: Kollégisták, költők, korszakok: szépirodalmi hagyományok az Eötvös Collegiumban	1165
<i>Membra et alumni</i>	1179
<i>Pro patria defuncti</i>	1211
Tartalomjegyzék	1215
Appendix – Mellékletek jegyzéke	1221

Kedves Olvasó!

Önre gondoltunk, amikor a könyv előkészítésén munkálkodtunk. Kapcsolatunkat szorosabbra fűzhetjük, ha belép a *TypoKlubba*, ahonnan értesülhet új kiadványainkról, akcióinkról, programjainkról, és amelyet a www.tygotex.hu címen érhet el. Honlapunkon megismerkedhet kínálatunkkal is, egyes könyveinknél pedig új fejezeteket, bibliográfiát, hivatkozásokat találhat, illetve az esetlegesen előforduló hibák jegyzékét is letöltheti.

Kiadványaink egy része e-könyvként (is) kapható:

www.interkonyv.hu

Észrevételeiket a velemeney@tygotex.hu e-mail címen várjuk.

Kiadja az Eötvös Collegium és a Typotex Kiadó, az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: dr. Horváth László – Votisky Zsuzsa

Tördelte: Vidumánszki László

A borítót tervezte: Tóth Norbert

Terjedelem: 85,6 (A/5) ív

Nyomta és kötötte: Séd Nyomda, Szekszárd

Felelős vezető: Katona Szilvia